

2 Τὸ Συμπόσιον

A. Ἡ ἔρευνα (σελ 201—202).

Ἐξετάζομεν τὸ «Συμπόσιον» μετὰ τὸν «Φαίδωνα», μετὰ τοῦ ὁποίου ἄλλως τε στενωῶς συνέχεται, ἰδίως ὡς ἐκ τοῦ ἐξῆς λόγου. Εἰς τὸν «Φαίδωνα» ἦτο δυνατόν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν τῆς Ἰδέας πρὸς τὸ φαινόμενον, ὅπως οὖν ἀμφιταλάντευσιν τινὰ μεταξὺ ἀπολύτου ἀποχωρισμοῦ καὶ ἀσθηρῶς μεθοδικῆς συσχετίσεως, μεταξὺ ὑπερβατικοῦ (Transcendenz) καὶ ἐσωτερικῆς ἐνεργείας (Immanenz), καίτοι εἰς τὸ τελευταῖον μέρος κλητῆς ἀνεδείχθη ἡ ἐσωτερικὴ ἐνέργεια. Εἰς τὸ «Συμπόσιον» ὑπερνεκίται πᾶσα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀμφιβολία, ἡ ἐσωτερικὴ ἐνέργεια ἀποδεικνύεται μέχρι τέλους ἐν τελείᾳ καθαρότητι, καὶ ἐντελῶς ἐξ ἐπίτηδες τίθεται εἰς τὸ κέντρον τῆς συζητήσεως.

Διότι ἡ καθοδηγοῦσα ἰδέα τῆς περὶ ἔρωτος θεωρίας εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Διοτίμα μυεῖ τὸν Σωκράτην, καὶ ἡ ὁποία μόνη ἐκ τοῦ πλουσιωτάτου περιεχομένου τοῦ ἔργου ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, εἶνε ἡ ἐξῆς: ὁ κληρὸς ἡμῶν εἶνε νὰ ἐπιζητῶμεν τέρμα· τὸ τέρμα εἶνε ἡμέτερον μόνον ἐν τῇ Ἰδέᾳ. Ἐν τῇ ἐπιγνώσει τοῦ τέρματος ἔγκειται ἡδὴ μακαριότης, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως καὶ τὸ ἱερὸν πάθος τοῦ πόθου· τοῦτο εἶνε ὁ ἔρως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἄρρενος, τῆς γενετικῆς ὁρμῆς ἡ ὁποία ἐκ τῆς πρὸς διαιώνισιν ἐπιθυμίας ἀπεργάζεται ὑψηλότερον ἀνθρώπινον βίον ἐν ἀπεριορίστῳ συνεχείᾳ διὰ τῆς σειρᾶς τῶν γενεῶν.

Τέρμα δύναται νὰ εἶνε μόνον τὸ σοφόν, ἡ σοφία, τοῦτέστιν ἡ καθαρὰ ἐπίγνωσις διότι ἡ σοφία «εἶνε ἐν ἐκ τῶν ὡραιωτάτων» πραγμάτων, μία τῶν ἐκφορᾶσεων τοῦ τελευταίου τέρματος. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἔρως ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὸ ὡραῖον ἔπεται ὅτι ὁ ἔρως εἶνε φιλόσοφος (204 B)· φιλοσοφία ἄρα εἶνε ἡ ἐπιζητήσις τῆς καθαρᾶς ἐπιγνώσεως οὐχὶ αὐτῆ αὐτῆ ἡ καθαρὰ ἐπίγνωσις. Ὡς ἔρσεις δὲ τοῦ ὡραίου καὶ ἀγαθοῦ δὲν εἶνε ἀνάγκη αὐτὸς ὁ ἔρως νὰ εἶνε οὔτε ὡραῖος οὔτε ἀγαθός, διότι ἕκαστος ποθεῖ μόνον ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου στερεῖται (201-202). Ἄλλο τόσον ὀλίγον ὅμως εἶνε καὶ τὸ ἀντίθετον, ἀλλὰ μέσον τι. Οὕτω καὶ ἡ ὀρθὴ δόξα ἄνευ τῆς θεμελιούσης λογοδοσίας δὲν εἶνε γνῶσις (202 A)· διότι πῶς εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε γνῶσις ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον στερεῖται βίσεως; δὲν εἶνε ὅμως ἄφ' ἑτέρου καὶ ἄγνοια ἀφοῦ εὕρισκε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον «εἶνε»· εἶνε ἄρα μέσον τι μεταξὺ τῶν δύο.

Ἡ δόξα ἀνταποκρίνεται ἐνταῦθα, σαφέστερον ἢ εἰς τὸν «Μένωνα» πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς καθαρᾶς λειτουργίας τῆς γνώσεως πρὸ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ λογικοῦ συνειδότητος. Οὕτω δὲ δύναται ἡ «φιλοσοφία» (203 E) νὰ διατυπωθῇ διὰ τῶν αὐτῶν σχεδόν λέξεων ὡς τι «μέσον μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ ἀμαθείας», δηλοῖ ὅμως βεβαιό-

τερον τὴν τὰ σιν πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Οὐδεὶς θεὸς φιλοσοφεῖ τ. ἔ. ποθεῖ νὰ εἶνε σοφός, διότι εἶνε ἤδη· οὔτε ἄλλος τις σοφός φιλοσοφεῖ· ἀλλὰ ἄλλο τόσον ὀλίγον φιλοσοφοῦσι καὶ οἱ ἐντελῶς ἀμαθεῖς, διότι ἀκριβῶς τοῦτο εἶνε τὸ κακὸν τῆς ἀγνοίας ὅτι τ. ἔ. δὲν ἔχει συνείδησιν ἐκείνου τοῦ ὁποίου πάσχει ἔλλειψιν καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδὲ κἄν τείνει πρὸς αὐτό. Τῷ ἀνωτέρω δὲν εὐρίσκονται εἰς ἀντίφρασιν πρὸς τὴν «Πολιτείαν» (478) κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ νὰ μέρη τις στασιμὸς ἐπὶ τῆς μεσαίας βαθμίδος, τῆς δόξης, καὶ νὰ μὴ ἐπιζητῆ νὰ ἀνέλθῃ πέραν αὐτῆς καλεῖται ὄχι φιλοσοφία ἀλλὰ φιλοδοξία. Ἐνταῦθα (εἰς τὸ «Συμπόσιον») δὲν γίνεται λόγος περὶ πικραμονῆς εἰς σημεῖον ἱκανοποιούν· τὸ «μέσον» σημαίνει μᾶλλον ἀκριβῶς τὴν τὰ σιν ἐκ τῆς ἀγνοίας, τῆς ὁποίας ἔλαβέ τις συνείδησιν, πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἢ ὁποία ὡς τέρεμα κατηννοήθη ἤδη καὶ ἐν συνειδήσει ἐπιζητεῖται, πρὸς τὴν λογικὴν συνείδησιν.

Ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ ἐπιδιώξις τοῦ ἀληθοῦς ἀνυψοῖ ἡμᾶς ἤδη ὑπεράνω τῶν θνητῶν. Οὔτε θεὸς οὔτε θνητὸς εἶνε ὁ ἔρω, ἀλλὰ πάλιν μέσον τι μετὰξὺ τῶν δύο: δαίμων τις (202 E)· ὡς μέσον τι εἶνε ταῦτοχρόνως καὶ τὸ μεσάζον, τὸ συμπληροῦν, διὰ τοῦ ὁποίου ἀμφοτέρω, θεῖον καὶ θνητόν, (Ἰδέα καὶ φαινόμενον) ἀνευ ἀναμίξεως οἶονεὶ σχετίζονται πρὸς ἀλληλα εἰς τρόπον ὥστε ὅλα ὁμοῦ νὰ ἀποτελῶσιν ἓν ὅλον συνδεδεμένον (ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ ἐαυτῷ ξυνδεδέσθαι). Ἡ συστηματικὴ αὕτη (Γοργ. 504 A, ἰδ. ἀν. σελ. 46) σύνδεσις ἀποκαλεῖται **διάλεκτος**· εἶνε τὸ διαλεκτικὸν μέσον διὰ τοῦ ὁποίου Ἰδέα καὶ φαινόμενον ἐν αὐστηρῶς λογικῇ ἀμοιβαίᾳ σχέσει ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ ἐν νοητὸν σύμπαν. Ὅστις, λέγεται, κατέχει τὸ μέσον τοῦτο, εἶνε δαιμόνιος ἀνὴρ, πᾶσα ἄλλη τέχνη (ἐνταῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ εὐτελοῦς τεχνουργίας) εἶνε βάνουρος (203 A). Τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ἀνεξαρτήτως τοῦ καταφανεστίτου ἀλληγορικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς ὅλης περιγραφῆς, αὐτόχρονα ἀποδεικνύει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως **διάλεκτος** ὁποίαν παρεδέχθημεν αὐτὴν ἀνωτέρω ἐν σελ. 63.

Κατόπιν συνάγεται μυθικῶς, καὶ δὴ γενεαλογικῶς, ἡ διπλὴ φύσις τοῦ ἔρωτος· μήτηρ τοῦ ἔρωτος εἶνε ἡ Πενία, ἡ ἀπορία, πατὴρ αὐτοῦ ὁ Πόρος, ἡ ὁρμὴ πρὸς ἀπόκτησιν. (Ταῦτα φέρουσιν εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν «ἀπορίαν» καὶ «εὐπορίαν» τοῦ «Φαίδωνος» σελ. 130). Ἐκ τῆς (παθητικῆς) συνειδήσεως τῆς ἀγνοίας (τοῦτο εἶνε ἡ λογικὴ πενία, πρβλ. Λαχ. 201 B, Χαρμ. 161 A) γεννᾷ ἡ (ἐνεργητικὴ) ὁρμὴ πρὸς γνῶσιν τὴν μεθοδικὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας, τὴν δημιουργίαν τῆς ἀληθείας. Ἐκ τῆς ἀπορίας καὶ τῆς εὐπορίας, ἐκ τοῦ προβλήματος καὶ ἐκ τῆς λύσεως τῆς γεννωμένης ἐκ τῆς ἀνάγκης εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειται αὕτη ἡ ἀπορία, ἀναπτύσσεται ἡ ἔρευνα. Τὸ πᾶθος τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἀληθείας περιγράφεται διὰ χαρακτηριστικῶν ἐντελῶς ἀτομικῶν, ληφθέντων ἰδίως ἀπὸ τὸν Σωκράτην (203 CD· εἶνε διδακτικὸν νὰ παραβάλλῃ τις πρὸς ταῦτα τὸν λόγον τοῦ

Ἀλκιβιάδου, ἰδίᾳ 218 B, ἀλλὰ καὶ τὴν δ. ὀλίγων γραμμῶν ἐξαισίως ἐξωγραφισμένην μορφήν τοῦ Ἀπολλοδώρου εἰς τὸν πρόλογον 173 A-D). Τὸ πᾶν εἶνε αἰώνιον ἀποθνήσκειν καὶ ἀναζῆν ὅ,τι μάλιστα ἀπεκτήθη ἐκφεύγει, διαλυόμενον, τῶν χειρῶν ἡμῶν πειστικωτάτη παρομοίωσις διὰ τὴν τύχην τῆς ἐρεῦνης: ὅτι τ.ε. πᾶσα νέα ἀνακάλυψις ἢ ὅποια συμπληροῖ κενόν τι εἰς τὰς μέχοι τοῦδε γνώσεις ἡμῶν, φέρει εἰς φῶς νέα πάλιν προβλήματα, ἀπὸ νέας δὲ ἀπόψεως θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν καὶ ὅ,τι ἀπὸ πολλοῦ ἐθεωροῦμεν ὡς ἀσφαλῶς κεκτημένον.

Ὅλον ἐν σαφέστερον ὅμως κατευθύνεται ἡ συζήτησις πρὸς αὐτὸ τὸ θέμα. Ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος εἶνε τὸ ἀληθές, τὸ καθ' ἑαυτὸ ὄραϊον καὶ μάλιστα αὐτὸς εἶνε ὁ πόθος του νὰ τὸ ἀποκτήσῃ (204 D). Τί δὲ νὰ ἀποκτήσῃ δι' αὐτοῦ; Θέσε ἀντὶ τοῦ ὄραϊου τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ τὸ μάθῃς: εὐδαιμονίαν ἰδοὺ τι ἐν τέλει ἐπιθυμεῖ. Αὕτη εἶνε ὁ τελικὸς σκοπὸς χάριν τοῦ ὁποίου ἐπιθυμεῖ τις ὅλα τὰ ἄλλα, αὐτὸν ὅμως χάριν οὐδενὸς ἄλλου (205 A). Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ πόθος αὗτος τῆς εὐδαιμονίας οὕτω ἀοριστῶς λαμβανόμενος εἶνε εἰς ὅλους κοινός, καὶ ἐν τῇ ἀοριστίᾳ ταύτῃ ἀπατηλὸς (205 D). Κατ' οὐσίαν πρόκειται περὶ μίας καὶ μόνης εὐδαιμονίας: νὰ εἶνε ἡμέτερον τὸ ἀγαθὸν καὶ μάλιστα ἐσσεῖ (206 A). Ἡ τελειωτικὴ ἄρα ἐπιθυμία τοῦ ἔρωτος εἶνε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀθανασίαν μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ (207 A). Ἡ ἀθανασία ὅμως τοῦ θνητοῦ εἶνε ἡ διὰ διαδοχικῶν γεννήσεων ἐξακολουθήσις αὐτοῦ. Καθ' ἑαυτὸν ἄρα ὁ ἔρωτος δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ ὄραϊον ἀλλὰ εἰς τὸ γενναῖον ἐν τῷ ὄραϊῳ ἰδοὺ ἡ αἰωνιότης καὶ ἡ ἀθανασία τοῦ θνητοῦ (206 C—E): ἐν τούτῳ «ζητεῖ ἡ θνητὴ φύσις κατὰ τὸ δυνάττον νὰ εἶνε αἰώνιος καὶ ἀθάνατος (207 D), νὰ διαιωσισθῇ. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν σωματικὴν ζωὴν ἢ ὅποια ἐν τῷ ἀτόμῳ διατηρεῖται μόνον διὰ διαρκοῦς αὐτανανειώσεως ὡς ἐκ ταύτης ὅμως σειρὰ ὅλη γενεῶν ἀποτελεῖ μίαν ζωὴν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ζωῆς (207 E) καὶ μάλιστα, ὅπερ παραδοξώτατον, ἐπὶ τῆς γνώσεως. Διότι, ἐν γένει, μόνον οὕτω διὰ διαρκοῦς αὐτανανειώσεως ὑπάρχει ἀθανασία, διατηρεῖται (σώζεται 208 A) τὸ θνητόν, ἄλλως ὄχι.

Ἐξ ἀφορμῆς τούτων ἀναμνησκόμεθα ὅτι παρὰ Πλάτωνι ἔννοια τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε ἐν γένει ἡ διατήρησις. Εἰδικῶς δὲ ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἐκτὸς τοῦ χρόνου αἰωνιότητος ἢ ὅποια μόνον εἰς τὰ καθαρὰ ἀντικείμενα τῆς διανοήσεως ἀνήκει, ἀλλὰ περὶ τῆς διατηρήσεως «ἐν τῷ γίγνεσθαι καὶ τῷ παρέρχεσθαι.»

Ἐκ τῆς ὁΐξεως ταύτης φέρεται καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς μετὰ θάνατον φήμης, ὡς ἴδιον εἶδος πνευματικῆς ἀναπαραγωγῆς. Διὰ τοῦτο καὶ προσπαθεῖ ἕκαστος νὰ διαιωίσῃ οἶονεῖ ἑαυτὸν ὄχι μόνον δι' ἔργων τῆς ποιήσεως ἀλλὰ καὶ διὰ τεχνικῶν, οικονομικῶν καὶ πολιτικῶν συγγραμμάτων.

των. Ἡ μεγίστη ὅμως αὐτοδιαϊώνις εἶνε ἡ φιλοσοφικὴ ἠμόρφωσις τῆς νεωτέρας γενεᾶς. (Ἀξιοπαρατήρητος εἶνε ἡ διαρκῶς ἐπαναλαμβανομένη ἀλληλουχία: ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ εἰς τὸ ψυχικόν, εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τέλος εἰς τὴν φιλοσοφίαν). Σαφέστατα ὁμιλεῖ ἐνταῦθα ὁ Πλάτων περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ περὶ τοῦ ἰδιαιτάτου αὐτοῦ ἔργου, ἐν τῷ ὁποίῳ διεψώνισεν ἑαυτόν, τῆς Ἀκαδημίας. Ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα καὶ πρὸς τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ὀργανωτὰς τῆς κοινωνίας· ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον εἶνε φανερόν ὅτι θεωρεῖ τοὺς διαλόγους αὐτοῦ ὡς ποιήσεις ἀκριβῶς ὅπως τὸ ἔπραξεν εἰς τὸν «Θεαίτητον» καὶ τὸν «Φαῖδρον» (ἄνωτ. σελ. 93). Τὸ δὲ παράδοξον τέλος τοῦ «Συμποσίου»: ὅτι μόνον ὁ τραγικὸς ποιητὴς εἶνε καὶ ὁ ἀληθὴς κωμικὸς ποιητὴς, δύναται ἀνευ τοῦ ἐλαχίστου ἐνδονιασμοῦ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀναφερόμενον εἰς ἑαυτόν (ἴσως μάλιστα ἰδιαιτέρως εἰς τὴν σχέσιν τοῦ «Συμποσίου» πρὸς τὸν «Φαίδωνα»). Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὰ κοινωνιολογικὰ σχέδια εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ σκεφθῆ τις ὅχι μόνον τὸ ἐπακολουθοῦν, ἴσως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀρκούντως προκεχωρημένον, ἔργον: τὴν «Πολιτείαν», ἀλλὰ ταυτοχρόνως, κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὑπαινιγμοὺς (499 B, 502 A) καὶ τοὺς ἐν Σικελίᾳ δεσμοὺς τοῦ Πλάτωνος. ¹⁾

Καὶ ταῦτα μὲν ἀποτελοῦσι τὸν πρόναον διότι νῦν μόλις πρόκειται νὰ εἰσαχθῶμεν εἰς τὸ ἐσώτατον ἱερὸν τῆς περὶ ἔρωτος ταύτης θεωρίας, τ. ἔ. εἰς τὴν κυρίως φιλοσοφίαν· πάντα τὰ μέχοι τοῦδε λεχθέντα σκοπὸν εἶχον μόνον νὰ προπαρασκευάσωσιν ἡμᾶς. Πρὶν ἢ ὅμως εἰσελθῶμεν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν σχέσιν τῶν παραδοξωτάτων γνωμῶν περὶ ἀθανασίας τοῦ θνητοῦ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ «Φαίδωνος». Ἡ διαφορὰ φαίνεται ἐνταῦθα αὐξανομένη μέχρις ἀντιφάσεως. Τὸ «Συμποσίον» τίποτε δὲν γνωρίζει περὶ ἀθανασίας τοῦ ἀτόμου, ἴσως μάλιστα καὶ ἐν γνώσει ἀποκρούει αὐτήν. Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν νεωτέρων συγγραφέων παρεδέχθησαν, στηρίζαντες ἴσως ἐπ' αὐτῆς καὶ συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου. Ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου ἀπαιτεῖ πολλὴν προσοχήν.

Ὁ «Φαίδων» λέγει: τὸ σῶμα εἶνε θνητόν, μάλιστα στερεῖται καθ' ἑαυτὸ οἵασδήποτε ὑποστάσεως· ἡ ψυχὴ τοῦναντίον εἶνε ἀθάνατος ὅχι μόνον ἐν τῇ σημασίᾳ ὅτι, ἴσως κατὰ θεϊαν ἀπόφασιν, δὲν πρέπει νὰ καταστραφῆ, ἀλλ' ὅτι, ὡς τὸ Εἶδος αὐτοῦ τοῦ ζῶντος, εἶνε καθ' ἑαυτὴν ἀνεπιδεκτος θανάτου. Ἀκριβέστερον: αἱ κατώτεραι λειτουργίαι τῆς ψυχῆς

¹⁾ Ἰδ. Platos Staat und die Idee der Sozialpädagogik, Arc. für soz. Gesetzgeb. u. Stat. VIII, 155 ἔ. (ἐδημοσιεύθη χωρισμ.: Berlin, Carl Heymann 1895 σελ. 16 καὶ 30) καὶ Ges. Abh. z. Sozialpädagogik, Stuttgart. 1907, I) Εἶνε κατὰ ταῦτα πολὺ δυνατόν νὰ ἔχη δίκαιον ὁ Gompertz (Griechische Denker. II, 319) σχετίζων τὴν δλην περὶ ἔρωτος θεωρίαν τῆς Διοτίμας πρὸς τὸν Δίονα.

καθὸ συνδεδεσμένοι πρὸς λειτουργίας σωματικῶν ὀργάνων, καταστρέφονται τῶντι μετὰ τοῦ σώματος, ἐνῶ ἡ λειτουργία τῆς καθαρῆς γνώσεως, ἐν τῇ ὁποία καὶ μόνη ἡ ψυχὴ ἐπιτελεῖ τὸ πραγματικὸν αὐτῆς ἔργον, μόνον διὰ τῆς τελείας ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ σώματος δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἔπως πρέπει. Ἡ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γῆς γνώσις εἶνε ἀσθενὲς μόνον ἀπαύγασμα ὑψηλοτέρας τοιαύτης τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ ἀρχηγόνως, μόνον ἐν καταστάσει χωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἔλαβε.

Τὸ «Συμπόσιον», τοῦνάντιον, παραδέχεται ἐν γένει μίαν μόνην ἀθανασίαν διὰ διαρκεῶς ἀδιάνανευστος καὶ ἀνυπαρξαγωγῆς διὰ διαδοχικῶν γεννήσεων. Ταύτης εἶνε ἐπιδεκτικὸς καὶ ὁ σωματικὸς ὀργανισμὸς διὰ ταύτης σειρά σωματικῶν γεννήσεων ὑποτελεῖ μίαν γενικὴν ζωὴν. Τὸ τοῦτον θὰ ἦτο ἴσως δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς συμβιβασζόμενον πρὸς τὸν «Φαίδωνα» εἴν ἀφ' ἑτέρου ἀπεδίδοτο εἰς τὴν ψυχὴν ἀθανασία ἐν τῇ αὐστηρῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀνεπιδέκτου θανάτου. Ἀλλὰ κατωτέρω ἀναγγινώσκωμεν: τὸ αὐτὸ ἰσχύει ὅχι μόνον περὶ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ψυχῆς, περὶ ἰδιοτήτων τοῦ χαρακτῆρος, ἠθῶν, παραστάσεων, συμπαθειῶν, καὶ ἀντιπαθειῶν, αἰσθημάτων χαρῆς καὶ λύπης. Ἴσως ὅμως θὰ ἠδύνατό τις νὰ φαντασθῇ ὅτι τ' ἀνωτέρω ὑποτελοῦσι μόνον τὰς κατωτέρας ἐκεῖνας ψυχικὰς λειτουργίας αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὸν «Φαίδωνα», συμμερίζονται τὴν τύχην τοῦ σώματος, ἡ δὲ ἀληθῆς ἀθανασία ἀνήκει ἀποκλειστικῶς, ὡς καὶ ἐκεῖ, εἰς τὰς καθαρὰς λειτουργίας τῆς διανοίας. Ἀλλά, ὡς διὰ νὰ ἀποκλείσῃ ὀητῶς τοιαύτην τινὰ ἐρμηνείαν, ἐξακολουθεῖ ἡ Διοτίμα: καὶ πρῶτον πολὺ παρῆδοξώτερον, τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν γνώσεων ὅπως καταμαίνονται ἐκ τῆς μελέτης, τῆς μνήμης καὶ τῆς λήθης, διότι οὕτω μόνον δύναται νὰ διατηρηθῇ τὸ θνητὸν καὶ ὅχι ὅταν ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε αἰεὶ τὸ αὐτό. Αὐτοῦ δὲ τοῦ τεχνίσματος μεταλαμβάνει τὸ θνητὸν τῆς ἀθανασίας τόσον τὸ σῶμα ὅσον καὶ πάντα τὰ λοιπὰ, ἀδύνατον κατ' ἄλλιον τρόπον. Ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ μετὰ πολλῆς ἀπορίας: Ἄρα γε ἀληθῶς ἔχει οὕτω τὸ πρῶγμα; Βεβαίότατα! εἶνε ἡ ἀπόκρισις.

Τὸ νὰ θέλη τις (ὡς ὁ Schleiermacher καὶ ὁ Stallbaum) νὰ παραδεχθῇ ὡς ὑπονοουμένην εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐξαίρεσιν ὑπὲρ τῆς καθαρῆς γνώσεως, εἶνε παράτολμον ἐγχείρημα, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν πόσον σαφῆς εἶνε ἡ ἔκφρασις. Θὰ ἔπρεπε νὰ δυνάμεθα νὰ λησιμονήσωμεν ὅτι καὶ βραδύτερον (211 A) ἡ Ἰδέα, ὡς τὸ μόνον ἐκτὸς χρόνου αἰώνιον, διακρίνεται ὅχι μόνον ἀπὸ παντὸς σωματικοῦ ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς γνώσεως (καθὸ ψυχικῶν συμβεβηκότων), καὶ ὅτι καὶ ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸ πρῶτον ἐν τῇ προσβλέψει τῆς καθαρῆς Ἰδέας γίγνεται ἀθάνατος, ἐφ' ὅσον ὡς εἰς ἄνθρωπον (τ. ἔ. θνητὸν) εἶνε τοῦτο δυνατόν (212 A), δὲν εἶνε δὲ ἀρχηγόνως ἀθάνατος ὡς ἐκ τῆς ἰκανότητος αὐτοῦ πρὸς καθαρὰν γνώσιν. Συμβιβάζεται ἄρα γε καὶ τοῦτο πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ «Φαίδωνος» κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνθρωπίνη, ἀτομικὴ ψυχὴ, ἡ ὡς ἐκ

τῆς φύσεως αὐτῆς ἀνεπίδεκτος θανάτου, εἶνε κατ' ἀνάγκην αἰώνιος; Τὸ αὐτὸ ὅμως διδάσκει καὶ ἡ «Πολιτεία» (611 A) ἐνῶ, ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὸν «Τίμαιον» ἡ ψυχὴ ἐπλάσθη, εἶνε κατὰ συνέπειαν καθ' ἑαυτήν, κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν, καὶ αὕτη φθαρτή, καίτοι κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ δημιουργοῦ τοῦ παντός δέον νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπάρχουσα. Θὰ ἦτο ἴσως τὸ ἀπλούστερον νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ «Συμπόσιον» συμφώνως πρὸς τὸ τελευταῖον λεχθέν, ἀφοῦ μάλιστα αἱ ἐκφράσεις τοῦ «Τιμαίου» (90 C) ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς τοῦ «Συμποσίου» (212 A). Ἀλλὰ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ «Τιμαίου» παρεπιπίπτει ἡ «Πολιτεία» — τὴν σειρὰν ταύτην τῆς ἀλληλουχίας νομίζομεν ἀδύνατον νὰ μεταβάλωμεν — μετὰ τῶν ἐκφράσεων αὐτῆς τῶν τελείως πρὸς τὰς τοῦ «Φαίδωνος» ἀνταποκρινομένων.

Νομίζομεν ὅμως ὅτι τελειωτικῶς δὲν θὰ ὑπάρχει πραγματικὴ διαφορὰ μεταξύ τῶν δύο ἀπόψεων. Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς καὶ ἐν τῇ καθαρωτάτῃ αὐτῆς λειτουργία, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁμοία πρὸς τὴν διατήρησιν τοῦ σωματικοῦ ὄργανισμοῦ καὶ διάφορος τῆς ἐκτός παντός χρόνου αἰωνιότητος τῆς Ἰδέας, καθότι στηρίζεται ἐπὶ διαρκοῦς αὐτανανεώσεως· δύναται ὅμως ταῦτοχρόνως νὰ παραμείνῃ ἐν ἰσχύϊ καὶ ἡ διαφορὰ, καὶ μάλιστα καθὸ στηριζομένη ἐπὶ τῆς φύσεως ἀμφοτέρων, ὅτι τοῦτέστιν ἡ μὲν ζωὴ τοῦ σώματος δύναται νὰ διατηρηθῇ μόνον ἐφ' ὀρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἐνῶ ἡ τῆς ψυχῆς, τοῦλάχιστον ἐν τῇ καθαρωτάτῃ καὶ ἰδιαιτάτῃ αὐτῆς λειτουργία : τῇ τῆς συνειδήσεως, δύναται νὰ διατηρηθῇ πάντοτε. Διότι καὶ εἰς τὴν «Φαίδωνα» καὶ εἰς τὴν «Πολιτείαν» δὲν τίθεται ἡ ἐξακολούθησις τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς ἀπολύτως ἐν ἴση μοίρᾳ πρὸς τὴν αἰωνιότητα τῆς Ἰδέας, πλησιάζει μόνον περισσότερον πρὸς αὐτήν, συγγενεῦει περισσότερον πρὸς ταύτην (Φαίδ. 79 B, 80 B, Πολιτ. 611 E). Δυνατὸν ἄρα νὰ ἔχωσι καὶ ἐνταῦθα τὰ πράγματα ὅπως καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων φαινομενικῶν ἢ καὶ πραγματικῶν παρὰ Πλάτωνι ἀντιφάσεων, ὅτι τ. ἔ. ἐξαίρεται ἄλλοτε μὲν ἡ μία ἄλλοτε δὲ ἡ ἄλλη φάσις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐδεμίαν ἀντίφασιν περιεχούσης γνώμης, κατὰ τὸν μονομερῆ δὲ ταύτης τονισμὸν παραμελεῖται, πότε καὶ πότε, τοῦλάχιστον ἐν τῇ ἐκφράσει, ἢ ἀντίθετος φάσις, μάλιστα δὲ δύναται νὰ φανῇ ὡς ἐντελῶς ἐγκαταλειπομένη.

Ὅπως δὲποτε ὅμως καὶ ἂν ἐξηγηθῇ ἡ διαφορὰ, εἰς τρόπον πάντοτε ὥστε τοῦλάχιστον νὰ μὴ παραμείνῃ χείνουσα ἀντίφασις, πάντως διατηρεῖται, καὶ ἀνάγκη νὰ διατηρηθῇ, ἡ διαφορὰ ὅτι εἰς τὸ «Συμπόσιον» ἀναδεικνύεται νικητῆς καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ τὴν ἐσωτερικὴν ἐνεργειαν καὶ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον παραδεχομένη περὶ τῆς Ἰδέας ἀντίληψις. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀντίθεσις μεταξύ τοῦ «Φαίδωνος» καὶ τοῦ «Συμποσίου» προσπίπτει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, μάλιστα θὰ μᾶς ἐπετρέπετο νὰ θεωρήσωμεν αὐτήν ὡς ἐν γνώσει καὶ ἐξ ἐπίτηδες ὑπάρχουσαν. Ἐν ἐκείνῳ φιλοσοφία ἦτο «ἄσκησις εἰς τὸ ἀποθνήσκειν», ἐν τούτῳ εἶνε ἡ ἀληθὴς καὶ

αἰωνία ἀναγέννησις, ἢ ἀθανασία αὐτοῦ τοῦ θνητοῦ. Ἐν ἐκείνῳ πᾶν τὸ ἐπίγειον ἐβυθίζετο εἰς σκότος θανάτου πρὸ τοῦ φωτός τοῦ αἰωνίου, ἐν τούτῳ ἀναγεννᾶται ἐκ τοῦ αἰωνίου εἰς μὴ παρερχομένην ζωὴν ἐν τῷ φωτί. Ὅ,τι εἶνε θνητὸν ἀνάγκη νὰ ἀποθάνῃ διότι ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἀποθνήσκειν ἀποκτᾷ τὴν ζωὴν. Ἡ προσωρινότης τῶν ἐπιγείων πραγμάτων δὲν διαψεύδεται οὐδ' ἀποκρύπτεται ἀλλὰ τοῦτο δὲν βλάπτει πλέον, διότι τὸ «ἀπόθανε» εἶνε ὁ ἀπορροήτης ὄρος τοῦ «γενοῦ». Οὕτω ἄρα καὶ τὸ παροδικόν, τὸ προσωρινὸν ἀνοψοῦται εἰς αἰώνιον καὶ ἡμεῖς ἐκερδίσαμεν πάλιν τὸν κόσμον. Αἱ συνέπειαι εἶνε καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον αἰσθηταί, π.χ. ἐν τῇ ἐντελῶς πνευτικῇ ἐκτιμήσει τῆς ποιήσεως, τῆς πολιτικῆς καὶ ἰδίως τῆς νομοθεσίας· πρβλ. Συμπ. 209 A-D πρὸς Φαῖδρ. 258 C, 277 D, 278 C. Δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς στιγμιαίας ψυχικῆς διαθέσεως· ἡ διαφορὰ προὑπαθέτει βιαιεῖαν ἐσωτερικὴν μεταβολήν. Ὅπωςδὴποτε ὅμως εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ «Φαίδωνος» ὑπῆρχεν ἤδη τὸ σπέρμα ἀκριβῶς ταύτης τῆς τροπῆς μετὰ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἠδύνατο ἐλευθέρως νὰ ἀναπτυχθῆ ὡς ἐπὶ τῆς πίεσεως τῆς ψυχικῆς διαθέσεως ἢ ὅποια ἐδέσμευεν ἀκόμη αὐτό. Διὰ τοῦτο καμμία δὲν ὑπάρχει δυσκολία νὰ κατατάξωμεν τὸ «Συμπόσιον» ἀμέσως μετὰ τὸν «Φαίδωνα» ἀνευ πολὺ μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος μετὰ τὰ αὐτῶν.

Ἴσως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εὕρωμεν δυσκολίαν τινὰ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι μεγάλα τμήματα τῆς «Πολιτείας» φαίνονται συμμεριζόμενα τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ «Φαίδωνος» καὶ τείνοντα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν ἐκεῖ κυριαρχοῦντα ἐμπαθῆ νόμον τῆς καταδίκης παντὸς ἐπιγείου. Ὡς ἀντισημῶμα ὅμως τούτου δύναται νὰ θεωρηθῆ τὸ ὅτι σπουδαίως ἀσχολεῖται ὁ Πλάτων περὶ τὰ κοινωνιολογικὰ ζητήματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀγωγῆς τοῦθ' ὅπερ πάντως προὑποθέτει ὅτι θὰ εἶνε βεβαίως καὶ ἐπιτηδὴν δυνατὴ εὐγενεστέρα τις διαμόρφωσις τῶν ἐπιγείων πραγμάτων. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τοῦτο ἐφαίνοντο ἀναφερόμενοι σαφεῖς τινες ὑπανιγμοὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ «Συμπόσιον». Τὴν λύσιν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ «Πολιτεία» δὲν ἐγράφη ὁλόκληρος διὰ μιᾶς, ἀλλὰ ἐπὶ μικρότερον χρονικὸν διάστημα, ἴσως μίλιστα καὶ μετὰ μεγάλα διαλείμματα, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, ὡς λίαν πιθανὸν δύναται ν' ἀποδειχθῆ. Καὶ ἦν ἐποχὴν ἐγράφη τὸ «Συμπόσιον» θὰ ἦσαν ἴσως ἤδη ἔτοιμα μεγάλα τμήματα τῆς «Πολιτείας» καίτοι τὸ ὅλον σύγγραμμα βραδύτερον ἀπεπερατώθη καὶ ἐδημοσιεύθη. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὰ πάντα θὰ ἐξηγουῦντο ἀπλουστάτα. Ἄλλως τε καὶ ἐπανειλημμένη μεταβολὴ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως καθόλου δὲν ἀποκλείεται διότι πολλάκις εὐρίσκεται παρὰ Πλάτωνι τοιαύτη τις ἀντίθεσις ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου· οὕτω ἀκριβῶς εἰς τὴν «Πολιτείαν» καὶ πάλιν εἰς τοὺς «Νόμους» (πρβλ. π. χ. «Νόμοι» 721 B C πρὸς «Συμπ.» 208). Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν παραδεχόμεθα ὅτι παρήχθησαν τὰ ἐσωτερικῶς στενῶς πρὸς ἀλληλα συνεχόμενα ἔργα «Φαί

δων», « Συμπόσιον » καὶ « Πολιτεία », συμπίπτει πρὸς τὰ δραματικώτατα ἐπει-
σίδια τοῦ βίου αὐτοῦ: τὸν δεσμὸν πρὸς τοὺς Πυθαγορείους καὶ τὸν Δίωνα
ὁ ὁποῖος ἐπλήρωσεν αὐτὸν χρυσῶν ἐλπίδων· ἔπειτα τὴν αἰφνιδίαν πτώσιν
μέχρι κινδύνου θανάτου καὶ ἐπονειδίστου δουλείας· καὶ πάλιν τὴν ἀνέλπι-
στον σωτηρίαν, τὴν ἐπάνοδον καὶ ἴδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας ἢ ὁποία ἐπέ-
πρωτο γὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σπουδαιότερον τοῦλάχιστον μέρος τῶν ἐλπί-
δων τοῦ ἐκείνου. Δὲν θὰ ἦτο ὁ Πλάτων ὁ ποιητὴς ὁ ὁποῖος ἦτο ἐὰν
τὰ ἔργα αὐτοῦ δὲν αἴτηγον γὰ νοηθῆναι ἐξ ὅλων τούτων.

Β. Ἡ φιλοσοφία (σελ. 210 212)

Ἐνδεχόμενον τὰ μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντα γὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄσχετα πρὸς
τὸ ἡμέτερον θέμα: τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίαν. Πόσον ὅμως στενωῶς πρὸς
τοῦτο συνεχονται θὰ καταστῆ φανερόν ὅταν, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου,
ἐπιληφθῶμεν νῦν τῆς λίαν ὁμογενῶς διατεταγμένης καὶ διηγμένης περι-
γραφῆς.

Περιγράφονται αἱ διάφοροι βαθμίδες (211 C) τὰς ὁποίας ὁ ρεῖλει γὰ
διατρέξῃ ἢ ὑψηλῇ σχολῇ τῆς φιλοσοφίας. Τὴν ἀρχὴν ἀποτε-
λοῦσι « ταῦτα καὶ ἐκεῖνα » τ. ἔ. τὰ ὑπὸ τῆς πείρας δεδομένα « ὠραῖα ἀντι-
κείμενα » (πρὸβλ. Γοργ., ἀν' σελ. 49 ἔ.), τὸ δὲ τέλος τὸ ὑψιστον ἀντικείμενον
τῆς μαθήσεως « αὐτὸ τὸ ὠραῖον ». Τὴν ἀνοδὸν πρὸς διαρκῆς ὑψηλοτέρας
τ. ἔ. θεμελιωδεστέρας « προϋποθέσεις » γνωρίζομεν ἤδη ἐκ τοῦ « Φαίδωνος ».
Ὅτι ὅμως ἐκεῖ, ὡς ἀφετηρία τῆς συναγωγῆς, ἐκαλεῖτο τὸ « πρῶτον », μετα-
βάλλεται ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐπαγωγικῇ, ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, πορεία εἰς
τὸ τελευταῖον, τὸ « τέρας ». Ἡ γενικὴ μέθοδος τῆς ἐπαγωγικῆς γνώσεως
σαφῶς περιγράφεται ὡς ἡ κεκανονισμένη ἐπὶ διαρκῶς ὑψηλοτέρων βα-
θμίδων ἐπιαναλαμβανομένη πορεία « ἐκ τοῦ ἐνὸς εἰς τὰ δύο καὶ ἐκ τῶν δύο
εἰς τὰ πάντα », ὅπου ἢ δυάς, ὡς γενικὴ μεθολογικὴ ἔκφρασις, ἀντιπροσω-
πεύει τὸ ἄλλο, τὸ διάφορον (τὸ ἕτερον 210 B). Κατὰ ταῦτα ἄρα ἡ ἀλλη-
λουχία ἔχει ὡς ἐξῆς: ἀρχικὴ θέσις (ἀπόλυτος θέσις), ἐπανάληψις (θέσις
τοῦ « ἕτερου » παρὰ τῷ ἐνί, ἄρα σχετικὴ θέσις), καὶ περίληψις αὐτοῦ (τοῦ
ἐν τῇ δευτέρᾳ βαθμίδι ἀπλῶς κεχωρισμένου) ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ ἐνότητι
τῆς ὁλότητος, ἢ ὁποία ὁλότης πάλιν δύναται γὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία
νέας ἐφαρμογῆς τῆς αὐτῆς ἐπαγωγικῆς πράξεως· καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.
Ταῦτα εἶνε πράγματι τὰ τρία φυσικὰ στάδια τῆς ἐξελίξεως τῆς γνώ-
σεως ἐν γένει.

Ἡ ὅλη ὁδὸς κατατέμενεται εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας τέσσαρας κυρίους
σταθμούς. Ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς γνώσεως παραμένει ἀκόμη εἰς τὸν
κύκλον τοῦ κόσμου τῶν σωμάτων· ἐν αὐτῷ δὲ πρωτίστως ἀναζητεῖ τοὺς
καθ' ἕκαστον νόμους ἔχουσα ὅμως πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἐννομον τάξιν περι-
λαμβάνουσαν ὁλόκληρον τὸν κόσμον τῶν σωμάτων. Ὅτι ἤδη ἐνταῦθα τὸ

«ὄραϊον» σημαίνει τὴν ἔννομον τάξιν ἢ κατὰ τὴν κατωτέρω ἀνάμνησιν φανερώτερον. Τὸ δεύτερον πεδῖον εἶνε τὸ τοῦ φυσικοῦ ἢ κόσμου τῆς ἠθικῆς, ἰδιαίτερος τὸ «ὄραϊον εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς καὶ τοὺς νόμους», τοῦτέστι τὸ πεδῖον, τὸ ὁποῖον προτρέχοντες ἀνεφέρομεν ἦδη ἀνοτέρω, τῶν κοινῶν καὶ παιδαγωγικῶν ὀργανισμῶν τῶν ὁποῖων πάλιν ἢ πρὸς ἀλλήλους κατὰ πάντα συγγένειαν καὶ συνοχὴν ἀνάγκη νὰ κατανοηθῇ. Εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ μέρους τούτου βοηθεῖ ἡμῶν ὁ «Γοργίας» ὅπου ἡ ἠθικὴ εἶχεν ὀρισθῆναι ὡς ἡ νομιμότης τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ δὴ ἐν ἀκριβεῖ ἀναλογία πρὸς τὴν ἔννομον τάξιν τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου (ιδ. ἀν. σελ. 46 ἑ.).

Τὸ τρίτον βῆμα φέρει ἡμῶν εἰς τὸ «ὄραϊον τῶν ἐπιστημῶν». Καὶ τοῦτο ὑπεδηλώθη ἐν τῷ «Γοργία» (474 D - 475 A). Ἐνταῦθα ὁ πῦλος τῆς γνώσεως φθάνει ἦδη εἰς τὸ ἀνοικτὸν ἀέριστον τῆς θεωρίας διὰ τὴν ἀναζητήσῃ νομιμότητα κατὰ πάσαν διεύθυνσιν, ὅχι δὲ ἀλλῶς εἰς τὴν προσημασμένον πεδῖον, καὶ νὰ παρηγορήσῃ πλείστα θεωρητικὰ θεωρήματα καὶ ἰδέας ἐν ἀπερορίστῳ ἐρευνῇ (διότι τοῦτο καὶ ἐνταῦθα σημαίνει «ἐπισημασία»).

Πάντα ὅμως τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα εἶχον ὡς καὶ αἰετὸν μᾶλλον ἀποκτείνουσαν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρως γνώσειν παντοίας φύσεως ἢ τὴν κεντρικὴν σύνδεσιν αὐτῶν ἐν μίᾳ ὁληθείᾳ καὶ τελευταίᾳ ἐνότητι. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον ἀποκείμενον ἀκόμῃ βῆμα, τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον μόνον ἀνταποδίδει διὰ τοὺς πικρὰς τούτους κόπους. Ἀνεπηρεχθέντες καὶ ἐνδυναμοθέντες τοῦτέστι διὰ τῆς τοιαύτης ἐπιστημονικῆς ἐργασίας βλέπομεν τέλος τὴν ἐνότητα (ἐνιαίον) τῆς ἐπιστήμης (210 D: *τινὰ ἐπιστήμην μίαν*) ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀντικειμένη μίᾳ τῆς ἐνότητος: τῇ Ἰδέᾳ, ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἰδέᾳ τοῦ ὄραϊου. Ἐάν δὲ τὸ ὄραϊον ἀντιπροσωπεύει διαρκῶς τὸ νόμιμον, τότε τὸ ἐν ὄραϊον σημαίνει κατ' ἀνάγκην τὸν νόμον αὐτῆς τῆς νομιμότητος, καὶ ὅρα τὴν τελευταίαν κεντρικὴν σύνδεσιν ὅλων τῶν μερικῶν γνώσεων ἐν τῷ ἀρχεγόνοφ νόμῳ αὐτῆς τῆς γνώσεως, ἐν τῇ καίματι αὐτῆς μεθ' ὁδολογικῆς βίας.

Τὶ εἶνε τὸ ὄραϊον αὐτὸ κατ' ἑαυτὴν; Αἶν εἶνε φθαρτὸν τι οὐδὲ μεταβλητὸν, οὔτε σχετικὸν οὔτε ὑποκειμενικὸν τι, οὔτε ἀπὸ χρονικῶν ἢ τοπικῶν περιστάσεων ἐξαρτώμενον· δὲν εἶνε ποικιλικόν τι, ἅμα δὲν εἶνε ἀντικείμενον παραστάσεως τῶν αἰσθητικῶν· δὲν εἶνε ὅμως οὔτε μερικὴ τις ἐπιστημονικὴ θεωρία οὔτε ἐπιστήμη τις (οὐδέ τις λόγος οὐδέ τις ἐπιστήμη 211 A). Καὶ ὅμως πρὸ ὁλίγου (210 D) ἦτο τὸ ἀντικείμενον μίᾳ καὶ μόνῃ, ὀρθότερον τῆς μίας ἐπιστήμης, καὶ πάλιν κατωτέρω (211 C) διατυπῶνται ὡς τὸ ἀντικείμενον τῆς τελευταίας ἐπιστήμης κατ' ἀντιδιαστολήν πρὸς τὰ διάφορα κατ' ἑκάστον ἐπιστημονικὰ μέρηματα (211 C *ὅσως ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτήσῃ*). Τὶ σημαίνει τοῦτο; Μετὰ τὰ προηγηθέντα ἐν καὶ μόνον δύνανται νὰ σημαίνῃ: ὅχι μίαν Ἰδέαν ἀλλὰ τὴν Ἰδέαν ὅχι ἔνα νόμον ἀλλὰ

τὸ ν νόμον, τὸν νόμον αὐτῆς τῆς νομιμότητος ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ ἀναλλοίωτος βάσις πάσης μερικῆς νομιμότητος τῶν ἐπιστημῶν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ νοηθῇ οὗτος εἰ μὴ ἐν ἐκείνῃ τῇ διαβαθμίσει ἡ ὁποία διὰ τοῦ ὅλου κύκλου τῶν ἐπιστημῶν φέρει ἡμῶς ἐν αὐστηρῶς ἐπαγωγικῇ προσόδῳ μέχρι τῆς τελευταίας ταύτης ἐνοποιήσεως καὶ ἄρα γενικεύσεως. Διότι μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ περιγραφὴν ὅλων τῶν βαθμίδων (211 BC) ἐκ νέου τονίζεται ὅτι μὴ ὁ νὸς διὰ τῆς διαγραφείσης ἐπαγωγικῆς πορείας εἶνε δυνατόν νὰ φθάσωμεν μέχρι τοῦ τελευταίου ἐκείνου σημείου. Καὶ πάλιν κατ' ἐπανάληψιν τονίζεται αὕτη ὡς ἡ μόνη «ὀρθή» πορεία (210, *ἐάν τις ὀρθῶς μετήγ... τὸν ὀρθῶς ἰόντα*, 210 E. *θεώμενος ἐφεξῆς τε καὶ ὀρθῶς τὰ καλά*, ἐν 211 B δὲς ἀναφέρεται ἡ λέξις *ὀρθῶς*). Βεβαίως λοιπὸν τὸ ἀντικείμενον τῆς τελευταίας ταύτης γνώσεως ἴσταται ὑπεράνω ὅλων τῶν μερικῶν γνώσεων, πάσης μερικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ μόνον ὡς ὁ τελευταῖος νόμος τῆς γνώσεως, τῆς ἐπιστήμης τῆς ὁποίας περιπτώσεις εἶνε ἐκεῖναι (κατὰ τὴν αὐστηρὰν σημασίαν τῆς «μεθέξεως», 211 B). Δὲν εἶνε τοῦτο μία τις ἀρχὴ ἢ μία τις ἐπιστήμη, ἀλλ' ὁ τελευταῖος νόμος ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν καὶ πάσης συστηματικῆς συνοχῆς τοιούτων ἀρχῶν εἰς τὰς ἐπιστήμας εἶνε ἡ τελευταία βάσις πάσης θεμελιώσεως, ὄχι, ἄρα, μία τις θεμελιώδης ἀρχή, μία τις ὑπόθεσις, ἀλλ' αὕτη ἡ θεμελιώδης ἀρχή, αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις. Τοῦτο μόνον καὶ τίποτε ἄλλο δὲν σημα νοῦσιν οἱ πολλοὶ καὶ ὑπερβολικοὶ κατὰ τὸ φαινόμενον προσδιορισμοί. Ἔχομεν αὐτόχρομα ἐνώπιον ἡμῶν τὸ νοητὸν (Transzendente) τ. ἔ. τὸ ὑπὲρ τὰ ἀντικείμενα μάλιστα δὲ ἐν τῇ πρὸ μικροῦ ἐκτεθείσῃ σημασίᾳ τὸ ὑπὲρ τὰς ἐπιστήμας ἀλλὰ μόνον ἐπειδὴ ταῦτοχρόνως εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θεμελιοῦται πᾶν ἀντικείμενον, πᾶσαν ἐπιστήμην διὰ τοῦτο, κατὰ συνέπειαν, μόνον διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν ἐπιστημῶν εἶνε δυνατόν νὰ φθάσῃ τις εἰς αὐτό, διὰ τῆς τελευταίας ἐξ ἐπαγωγῆς ἀνόδου ἀπὸ «τῶν» ἐπιστημῶν εἰς «τὴν» ἐπιστήμην.

Εἶνε ἄρα τοῦτο τὸ ἀνυπόθετον, ἡ ἀρχὴ ἢ μὴ ἰσχύουσα ἀπλῶς ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλης προϋποθέσεως, ἢ ἄνευ αἰτίας αἰτία τῆς «Πολιτείας». Δὲν δύναται δὲ νὰ προκαλέσῃ κανενὸς εἴδους ἐννοιασμὸν τὸ γεγονός ὅτι τοῦτο ἀποκαλεῖται τὴν μίαν φορὰν τὸ ὄραϊον, τὴν δὲ ἄλλην τὸ ἀγαθόν — αὐτὴ αὕτη ἄλλως τε ἢ Διοτίμα ἐν ἀρχῇ ἠπέδειξεν ὡς τέρμα μᾶλλον τὸ ἀγαθόν, εἶτα ὁμως ἔθεσεν αὐτὸ ἐν ἐντελῆς ἴση μορῇ πρὸς τὸ ὄραϊον (204 ε.) — ἐὰν ἀναμνησθῶμεν πόσον ἀμέσως ἐν γένει συνέχονται παρὰ Πλάτωνι αἱ δύο αὗται ἐννοιαί. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν «Γοργίαν», ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν «Πολιτείαν», καὶ βραδύτερον ἀκόμη, ἐν οὐσιαστικωτάτῃ θεμελιώσει, εἰς τὸν «Φιλήβον» (64 E) ὅπου σαφέστατα, ὅπως προηγουμένως ἤδη εἰς τὸν «Γοργίαν», ὡς ἡ κοινὴ ἀμφοτέρων θεμελιώδης ἐννοια ἀποδεικνύεται ἢ τοῦ μέτρου, καὶ μάλιστα τοῦ κοινοῦ εἰς ὅλα μέτρα, καὶ κατὰ συνέπειαν

ὁ νόμος ἐν τῷ ὁποίῳ πρὸς τὴν Ἰδέαν τοῦ ὄραίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ συμπίπτει καὶ ἡ τοῦ ἀληθοῦς. Τὸ ὄραϊον ἐξαίρει ἐν τῷ νομίῳ τὸ ἱκανοποιητικὸν ἐν τῇ συμφωνίᾳ, ἐν τῇ ὁμοφωνίᾳ, ἐν τῷ μέτρῳ, ἐν τῇ τάξει, ἐν τῇ ὀργανωμένῃ ἀρμονικῇ ἐνόητι, ἐν τῷ Κόσμῳ· εἶνε ἢ κατ' ἐξοχὴν ἔκφρασις τοῦ τυπικοῦ ὡς τοιούτου καὶ ἐν τῇ εὐρυτάτῃ σημασίᾳ. Τὸ ἀγαθὸν, τοῦναντίον, τονίζει μᾶλλον τὴν ἔννοιαν τῆς συντηρησεως τῆς ἐν ταυτοτήτι διατηρησεως, τῆς βεβαιόσεως ἐν τῇ αἰωνίῳ. Τονίζει ἄρα μᾶλλον αὐτὴν τὴν θεμελιώδη ἐνόητα ἐν τῇ ὁποίᾳ περιλαμβάνονται καὶ διατηροῦνται τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα, ἐνῶ τὸ ὄραϊον τονίζει μᾶλλον τὴν σχέσιν τῆς ἐνόητος πρὸς τὰ πολλὰ καὶ τὸ πῶς ἐκείνη παρῴγει ἐν αὐτῷ ἀμειβοῖαν συμφωνίαν καὶ δι' αὐτῆς ἱκανοποίησιν.

Μετὰ τὸ ἀνωτέρω εἶνε τῇ ἀληθείᾳ ἄξιον ἀπορίας πῶς ἐνόμισάν τινες ὅτι εὖρον ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἐν τῷ «Συμποσίῳ» κατ' ἐξοχὴν ἔκφραστομένην τὴν ἐσφαλισμένην γνώμην ὅτι αἱ Ἰδέαι εἶνε ὄντικα πρᾶγματα, γνώμην διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριστοτέλης μέμφεται τὸν Ἰλιότανα. Ἡ μόνη ἔκφρασις ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ παραπλανήσῃ εἰς ταῦτα, τὸ ἐν 211 B: αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ, εἶνε πρὸ πολλοῦ γνωστὴ εἰς ἡμᾶς ὡς ἡ ἀπέριττος διατύπωσις τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ἀπλῶς σχετικῆς θέσεως, τῆς κατὰ συνέπειαν μεταβαλλομένης σὺν τῇ μεταβολῇ τῆς σχέσεως, καὶ τῆς ἀπολύτου ταιαύτης. Ταυτοχρόνως ὅμως τὸ ὄραϊον, καθ' ἑαυτὸ, δὲν εὐρίσκεται οὔτε ἐν τῷ χρόνῳ οὔτε ἐν τῷ χώρῳ, οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐν γένει· ἐν τινι, ἄρα, οὔτε ἐν «ὑπερουρανίῳ τινι χώρῳ», εἶνε ὅμως προσιτὸν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν, ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐν μεθ' ὀδικῇ ἐπαγωγῇ ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα, προῖοῦσαν γνώσιν. Καὶ ἐν τῇ προσβλέψει αὐτοῦ ἄρχεται διὰ τὸν ἀνθρώπον ἡ ἀληθὴς ζωὴ. Ἐπιθυμεῖ μόνον, ὡς ὁ ἔρωσιν ὅταν εὐρίσκειται πλησίον τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἔρωτος, νὰ βλέπῃ αὐτὸ καὶ νὰ εἶνε μετ' αὐτοῦ ἐν, τοὔτέστι, κατὰ τὴν πλήρη δυνάμειος ἀλλαγῶσαν τῆς ὅλης περιγραφῆς ταύτης, ἠνωμένος ἐν πνευματικῇ συνουσίᾳ, διὰ νὰ παραγάγῃ ὄχι πλέον ἀπλῶς ἀπεικονίσματα τῆς ἀρετῆς ἀλλὰ ἀληθῆ ἀρετὴν ἐκ τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸ ἀληθές, καὶ ἐν αὐτῇ, ἤδη ὡς θνητός, νὰ μεταλάβῃ τῆς ἀθανασίας (212 A). Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐπιγνωσθεῖσα ἀρχὴ ἀνάγκη νὰ ἀποδειχθῇ καρποφόρος ἐν δράσει ἡ ὁποία μόνον ἐν τῇ πραγματώσει τοῦ νόμου κατὰ τὸν ἐπίγειον βίον, καὶ ἐν τῇ συμπληρώσει ὁλοκλήρου τοῦ ἐπιγείου τούτου βίου ὑπὸ τοῦ αἰωνίου, δύναται νὰ συνίσταται. Διότι ἀνεγνώσαμεν ἤδη ὅτι τὸ τελευταῖον τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ ὁ ἔρωσ δ ἐν εἶνε τὸ ὄραϊον, ἀλλὰ ἡ «γέννησις» ἐν τῷ ὄραϊῳ. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐγνώριζον πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἐρμηνεύσῃ τις πάντα ταῦτα, νὰ συμβιβάσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὴν περιγραφὴν ταύτην καθ' ὅλου, εἰάν τὸ «καθ' αὐτὸ» ὄραϊον εἶνε ἄρρητον, ὑπερφυσικόν τι, πρᾶγμα καὶ ὄχι ἀρχὴ ἡ ὁποία νὰ δύναται σαφῶς νὰ κατανοηθῇ ὑπὸ τῆς διανοίας διὰ ἐπαγωγικῶς προῖοῦ-

σης γνώσεως, και ἡ ὁποία ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῆς ἐπιγείου δράσεως νὰ ἀποδειχθῆ καρποφόρος.

Ἐν τῇ διακρίσει τοῦναντίον, ὅτι τὸ τελευταῖον ἀντικείμενον δὲν εἶνε λογισμὸς τις ἀλλ' ἡ πηγὴ παντὸς λογισμοῦ, ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὠρισμένως ὑπερνικᾶται ἡ ψυχολογικὴ σημασία τὴν ὁποίαν ἡ Ἰδέα, ὡς ἐκ τῶν προτέρων γνῶσις, δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀποβάλλει ἐντελῶς εἰς τὸν «Φαίδωνα». Ἐνταῦθα δὲν ἀναζητεῖται πλέον ἡ γνῶσις τῶν Ἰδεῶν εἰς τινα τόπον πέραν τῆς γῆς, εἴτε πρὸ τῆς γεννήσεως εἴτε μετὰ τὸν θάνατον, οὔτε εἶνε αὕτη μόνον ἀνεύρεσις ἤδη προὑπαρχούσης ἐπιπέδου ἡμῶν κειμένης, καίτοι κοιμημένης «παραστάσεως», ἀλλὰ δημιουργεῖται δι' ἰδίας ἐνεργείας ἐν τῇ διαρκεί ἐκείνῃ ἐσωτερικῇ αὐτανανεώσει ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ μόνῃ, κατ' ἀρχὴν, ὡς ἡ συνείδησις. Ἐν τούτῳ δὲ ἀναγνωρίζομεν ὅχι τὴν ἄρσιν, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν εὐρυνσιν καὶ ἀποκάθαρσιν τῆς θεωρίας τῆς ἀναμνήσεως. Διότι ἀναντιρρήτως ἡ γνῶσις ἡ ὁποία ἀνατρέχει μέχρι τῆς τελευταίας ἐαυτῆς ἰδέας, καὶ ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀναδρομῆς αὐτῆς, εἶνε αὐτογνωσία τοῦ νοῦ, ὁ ὁποῖος γινώσκει τὸν νόμον τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ γνώσεως, τὸν ὁποῖον νόμον, ὑπὲρ πᾶσαν μερικὴν ἀντικειμενικότητα καὶ πᾶσαν γνῶσιν ἀντικειμένου τινὸς ἐν τοῖς κατ' ἕκαστον, μεταβάλλει εἰς τελείως ἴδιον προῖον τῆς διανοήσεως. Ὅστις κατορθώσει τοῦτο ἀπέκτησεν ἤδη ὡς θνητὸς τὴν ἀθανασίαν καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀναμείνῃ αἰτὴν πέραν τοῦ τάγου. Βεβαίως τὸ κατὰ τελευταῖον λόγον παράγον, «αὐτὸς» ὁ καθαρὸς νόμος, δὲν εἶνε δυνατόν· πλέον νὰ ἀποκληθῆ προῖον τῆς διανοήσεως. Ἀλλὰ πᾶς κατ' ἕκαστον ὠρισμένος λογισμὸς, ὀλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστημῶν, καὶ αὐτῆς τῆς κοινῆς ἐμπειρίας, ἔχει παραχθῆ καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἕτοιμον. Δὲν δυνάμεθα ἄρα γε νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐνταῦθα ὑπερνικήθη τὸ «μεταφυσικὸν a priori ὑπὸ τοῦ νοητοῦ (transzendentazle);

Οὕτω πανταχόθεν ἐπιβεβαιοῦται ὅτι ἀσφαλῶς τὸ «Συμπόσιον» φθίνει πέραν τοῦ «Φαίδωνος» καὶ δὴ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐσωτερικῆς ἐνεργείας (Immanenz). Ἡ ἐνταῦθα ὁμῶς δι' ὀλίγων μόνον γραμμῶν σκιαγραφηθεῖσι συστηματοπολίησις τῶν ἐπιστημῶν θὰ πραγματοποιηθῆ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ».